

Impresia aceasta s-a confirmat cu prisosință în *Simfonia nr. 6 în si minor (Patetica)* de Ceaikovski, căreia Calderon i-a impregnat o concepție interpretativă pătrunsă de un spirit „teatral”, cu contraste dinamice violente, dar cu o bogată paletă de nuanțe expresive. Sub conducerea lui, fraza muzicală are o fluență firească, pentru ca în anumite pagini (de pildă în *Scherzo*) gestul dirijoral să antreneze orchestra într-o exaltare ritmică plină de vehemență. Intensitatea dramatică a fost aci rezultatul unei concentrări colective, proiectând gândirea muzicală a compozitorului într-un cadru pătruns deopotrivă de măreție și de tragism. Această concentrare a dus nu numai la pasaje de ansamblu executate cu un remarcabil abandon expresiv, ci și la excelente momente solistice, în care s-au evidențiat (cu referire și la lucrarea concertantă a seriei) interpreții la corn, oboi, flaut, clarinet, violoncel și timpani.

Cu un deosebit interes l-am reascultat aci pe foarte tânărul și talentatul pianist Alexandru Preda în *Concertul nr. 2 în Si bemol major* de Brahms, după ce — la sfârșitul stagiunii precedente, deci doar cu câteva luni mai înainte — am avut prilejul să-l urmărim interpretând aceeași lucrare în cadrul „Tribunei tinerilor soliști” la Radioteleviziune. Alexandru Preda a fost desigur, în linii mari, egal cu el însuși, adică la fel de remarcabil ca vitalitate, ca plenitudine expresivă, ca tehnică pianistică, dominând cu dezinvoltură această impozantă partitură. O deosebire s-a făcut totuși resimțită, în sensul că solistul ni s-a părut întrucâtva mai „așezat”, mai puțin pornit să obțină efecte spectaculare, și mai degrabă preocupat să degajeze din textul muzical brahmsian anumite elanuri și reverii lirice, care apropie lucrarea — cu deosebire în *Andante* — de climatul mai senin al muzicii de cameră. Să fie orientarea aceasta fructul propriilor reflecții ale pianistului sau rezultatul sugestiilor experimentatului șef de orchestră argentinian?

Oricum ar fi, tendința merită a fi încurajată, pentru că în paginile capodoperei concertante a lui Brahms elanul combativ se învecinează cu momente de destindere propice înfloririi unor linii melodice într-o ambianță intimă, nemaivorbind că și în părțile rapide involburarea nu exclude luminozitatea, iar cursa de viteză nu favorizează întotdeauna claritatea expunerii materialului. Iată atâtea aspecte care merită a fi aprofundate pentru găsirea celor mai adecvate mijloace de redare a gândirii muzicale brahmsiene. Sintem convinși că Alexandru Preda va ști să tragă singur concluzia care se impune. La Tîrgu Mureș a devenit în orice caz mai evident ca oricând că tânărul muzician nu se mulțumește cu rezultatele obținute, ci caută mereu noi căi de perfecționare, folosind în acest scop o gândire activă, creatoare. Un asemenea neastîmpăr intelectual nu poate fi decît în folosul dezvoltării sale viitoare.

E. E.

Teodor T. Burada: „Opere”

În ultimii ani, Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor a acordat o atenție deosebită valorificării patrimoniului cultural muzical românesc, prin tipărirea volumelor dedicate unor figuri pregnante din istoria muzicală a poporului nostru. Ne referim în special la publicarea unor texte clasice de muzicologie românească cum ar fi: *Constantin Brăiloiu — Opere*, ediție îngrijită de Emilia Comișel, *George Breazu — Pagini din istoria muzicii românești*, ediție îngrijită de Vasile Tomescu, *Emanoil Clomac — Pagini de cronică muzicală*, volum alcătuit de Silviu Gavrilă, *Mihail Jora — Momente muzicale, Știința muzicii de Dimitrie Cantemir*, lucrare aparținând Eugeniei Popescu-Județ și, recent, *Teodor T. Burada — Opere*.

Muzicologul Viorel Cosma și-a asumat dificila misiune de a aduna întreaga operă a lui Teodor T. Burada într-o ediție critică, care va număra în final 8 volume, cuprinzând cele mai reprezentative monografii, articole și studii. Materialul vast și, în parte, inedit, grupat tematic, urmărește sublinierea preocupărilor lui Teodor T. Burada în domeniul muzicologiei, lexicografiei și istoriografiei muzicale (vol. 1—2), al etnografiei și folclorului (vol. 3—4—5), învățămîntului muzical (vol. 6) și istoriei teatrului în Moldova (vol. 7—8).

În cadrul acestor tematici generale, lucrările au fost organizate în ordine cronologică, fapt care permite urmărirea modului de tratare a unor subiecte asemănătoare în diferite perioade ale vieții lui Teodor T. Burada (*Cercetări asupra danșurilor și instrumentelor de muzică ale românilor — 1877 și Tanz und Spiel bei den Rumänien — 1889*, articole lexicografice, unele în trei versiuni).

Dacă pînă acum creația muzicologică a lui Teodor T. Burada a fost mai greu accesibilă, aflîndu-se în manuscrise sau risipită în publicațiile sporadice de la sfârșitul veacului XIX și începutul veacului XX, în colecții particulare sau în arhivele unor biblioteci, în momentul apariției celor 8 volume de *Opere*, întreaga creație a acestui pionier al muzicologiei românești va sta la îndemîna celor interesați de apariția și evoluția științei muzicii în țara noastră.

Om de o vastă cultură, erudit, poate nu exagerăm definindu-l ca pe un spirit enciclopedic (studiază la Iași și Paris muzica, dreptul, școala de poduri și șosele) publică în domenii diferite fundamentale, manifestîndu-se în mod plenar în muzică atît ca muzicolog, cît și ca profesor, interpret, compozitor.

Iată-l pe Teodor T. Burada abordînd problema importanței muzicii, predată în mod organizat într-o instituție de stat, pentru educarea tineretului, pentru educarea estetică a publicului, în seria de articole tipărite în *Almanah muzical (1875—1877)*: *Conservatorul de muzică din Iași (1875)*, *Conservatorul de*

muzică și declamațiune din Iași (1876), Încercări despre originea Teatrului Național și a Conservatorului de muzică și declamațiune (1877), Cuvînt omagial la aniversarea Societății de muzică din Iași (1912).

Sînt evidente încercările de a surprinde fenomene similare de cultură în toate regiunile locuite de români (*Cercetări asupra Conservatorului Filarmonic-dramatic din Iași, Cercetări asupra școalei Filarmonice din București, Cercetări despre începutul teatrului românesc în Transilvania, Studii asupra muzicii românești*) chiar dacă unele dintre aceste lucrări rămîn la nivelul valorii documentar — istorice.

Nu-i rămîne străină lui Teodor T. Burada nici activitatea de critic muzical (*Cronica muzicală a orașului Iași — 1888*).

Cu deosebită atenție se apleacă muzicologul ieșean asupra muzicii populare românești, asupra datinilor și obiceiurilor pămîntului, polemizînd cu cei care desconsideră tezaurul popular (*Despre întrebuițarea muzicei în unele obiceiuri vechi ale poporului român — 1876*).

O contribuție esențială a adus-o Teodor T. Burada în domeniul organologiei prin studiile *Cercetări asupra danțurilor și instrumentelor de muzică ale românilor (1877)* și *Cercetări asupra muzicii ostășești la români (1891)*, unde descrierea instrumentelor (cu detalii de construcție, ambitus, scară, mod de interpretare, răspîndire) este însoțită de documente iconografice. Aceleași lucrări prezintă importanță și sub aspectul încercării de a lămuri originea daco-romană a unor dansuri, obiceiuri, instrumente.

Majoritatea lucrărilor lui Teodor T. Burada se caracterizează printr-o surprinzătoare bogăție a documentării, realizată prin cercetări pe teren și în arhivele din țară și străinătate. Erudiția îi permite accesul la surse care presupun cunoașterea limbilor clasice (greaca, latina, slavona) pe lingă cele de circulație europeană (franceza, germana, italiana, rusa). De altfel, nu trebuie uitat că perioada studiilor în capitala Franței i-a oferit posibilitatea abordării și cercetării directe a unor documente originale din sec. XVI, XVII, XVIII, care au stat și la baza muzicologiei clasice europene.

Trebuie remarcată, de asemenea, probitatea profesională în citarea cu rigurozitate a surselor de informație, scrise sau orale, frecvențele trimiteri la subsolul paginilor, ca și sobrietatea stilului de redactare. E adevărat că uneori simpla enunțare a unor surse, lipsa comentariilor, a unei elaborări propriu-zise, afectează valoarea estetică a unor lucrări, fără a anula însă valoarea lor documentară.

În alcătuirea acestui prim volum al *Operele* lui Teodor T. Burada trebuie remarcată munca migăloasă, de durată, a muzicologului Viorel Cosma pentru o documentare cît mai cuprinzătoare, pentru cercetarea și sistematizarea lucrărilor răspîndite în numeroase publicații ale vremii, pentru descoperirea unor manuscrise inedite autografe, dintre care semnalăm *Ziarele de muzică, Societatea de muzică din Iași, Privire asupra muzicii românești, Dicționar muzical, Dimitrie Cantemir — muzician*, etc.

Acolo unde a fost posibil, îngrijitorul ediției a confruntat manuscrisul, tipăritura și ediția princeps cu corecturile autorului.

Interesant, complet, necesar pentru înțelegerea unor aspecte urmărite în alcătuirea volumului, apare studiul introductiv semnat de Viorel Cosma, de fapt o sinteză asupra lucrărilor lui Teodor T. Burada cuprinse în primele două volume.

Analizînd fiecare studiu, punînd în lumină cu obiectivitate atît aspectele pozitive cît și limitele inerente unui început, Viorel Cosma subliniază caracterul militant, patriotic al operei lui Teodor T. Burada, valoarea ei din punct de vedere cultural-național, științific și documentar. Insistă asupra afirmației muzicologului înaintaș, atît de îndrăzneță pentru vremea sa, despre originea culturii muzicale românești în creația populară: „Dacă ar fi să subliniem doar un aspect major al concepției sale muzicologice poate că am opta pentru acea strălucită idee de a porni la originea istoriei culturii muzicale românești de la creația populară. Folclorul este prima treaptă a istoriei teatrului și muzicii noastre culte, conchide Teodor T. Burada în toate lucrările sale“.

Viorel Cosma subliniază și faptul că Teodor T. Burada a fost primul muzicolog care a susținut necesitatea studierii creației muzicale românești și dincolo de granițele țării: „Valoroasă rămîne însă ideea sugerată în primul rînd contemporanilor săi și apoi muzicologilor ce l-au urmat, de a privi unitar, omogen, sintetic, atît folclorul, cît și muzica cultă a tuturor ținuturilor românești. A mers chiar mai departe: urmele străvechi de viață autohtonă trebuiau cercetate și dincolo de granițele naționale, la românii de pretutindeni. Astfel s-a născut o altă prețioasă opinie ce avea să o ridice la rangul de concepție științifică: cercetarea *comparată* a folclorului“... „Este pentru prima oară în muzicologia românească cînd se propune această metodă de cercetare științifică, Teodor T. Burada dovedindu-se un veritabil ctitor al muzicologiei comparate, un precursor de seamă pe plan național al acestei metode de investigație ce va fi dusă la înflorire de către Constantin Brăiloiu și George Breazul în veacul XX“.

În concluzie, volumul de *Opere* oferă o imagine globală a creației muzicologului ieșean, atît de diversă tematic, atît de bogată sub aspectul documentelor și izvoarelor inedite cercetate.

Lucrarea constituie un document concret care îl desemnează pe Teodor T. Burada ca fondator al muzicologiei clasice românești și care deplasează din sec. XX în sec. XIX începuturile unor cercetări de bază ca organologia și lexicografia.

Apariția volumelor de *Opere — Teodor T. Burada* reprezintă revalorificarea, redimensionarea și actualizarea unei figuri importante pentru cultura noastră și totodată integrarea unei valori naționale contextului universal.

Merită a fi menționată prezentarea grafică îngrijită în care apare acest prim volum.

Cristina RĂDULESCU-PASCU